

بررسی قاعده فقهی
اجرت خواهی بر واجبات

تألف
سید علی میرباقری

انتشارات آریان قلم

سرشناسه : میرباقری، سید علی، ۱۳۵۲-
 عنوان و نام پدیدآور : بررسی قاعده فقهی اجرت خواهی بر واجبات/ سید علی میرباقری.
 مشخصات نشر : تهران : آریان قلم، ۱۳۹۲
 مشخصات ظاهری : ۱۴۰ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۴۶-۱۵-۰
 ثبت فهرست نویسی : فیفا
 یادداشت کتابخانه: ص. (۱۳۱) - ۱۳۶ - همچنین به صورت زیر نویس.
 مشخصات: پرداخت (فقه)
 رده بندی: ۵ : ۹۱۳۰ م ۴ پ/ ۱۹۸/۶ BP
 رده بندی: ۳۷۲ / نویسه
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۳-۵۵۱

بررسی قاعده فقهی اجرت خواهی بر واجبات

ناشر : آریان قلم

مؤلف : سید علی میرباقری

ناظر کیفی : نخستین پایگاه مشاوره پژوهشی دانشگاه آریان (ایران)

ناظر فنی : محمد سعید زینلیان

چاپ متن : چاپ مهارت

صحافی : رئوف

نوبت چاپ : اول

تاریخ انتشار : ۱۳۹۲

تیراژ : ۱۰۰۰

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۴۶-۱۵-۰

قیمت : ۵۶۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

مقدمه: تبیین مسأله و تنقیح محل نزاع.....	۹
فصل اول: کلیات.....	۱۱
۱-۱- تبیین مفردات بحث.....	۱۳
۱-۱-۱- اجرت.....	۱۳
۱-۱-۱-۱- معانی اجرت.....	۱۳
۱-۱-۱-۲- فرقه اجرت یا رزق.....	۱۵
۱-۱-۱-۳- رزق در فقه.....	۱۵
۱-۱-۱-۴- مریفه باره.....	۱۵
۱-۱-۱-۵- شرائط صحت اجرت.....	۱۷
۱-۱-۲- واجب و اقسام آن.....	۱۹
۱-۱-۳- واجبات نظامیه.....	۱۹
فصل دوم: تبیین آراء و نظرات فقهاء در قاعه حرکات اخذ اجرت بر واجبات.....	۲۱
۱-۲- تاریخچه بحث.....	۲۳
۱-۲-۱- اهمیت تاریخچه.....	۲۳
۱-۲-۲- تاریخچه بحث اجرت گرفتن بر واجبات.....	۲۳
۱-۲-۲-۱- الف: دوران پیامبر اسلام (ص).....	۲۳
۱-۲-۲-۲- دوم: دوران خلفای سه گانه.....	۲۷
۱-۲-۲-۳- دوره ی ابوبکر.....	۲۷
۱-۲-۲-۴- دوره عمر.....	۲۹
۱-۲-۲-۵- دوره عثمان.....	۳۲
۱-۲-۲-۶- سوم: دوران امام علی (ع).....	۳۴
۲- دوره اول: از قدیمین تا علامه حلی.....	۳۶
۱-۲-۲-۱- ابن ابی عقیل عمانی.....	۳۶
۲-۲-۲- ابن جنید اسکافی.....	۳۶
۲-۲-۲- شیخ مفید.....	۳۷
۴-۲-۲- سید مرتضی.....	۳۷
۵-۲-۲- مرحوم شیخ طوسی.....	۳۸
۶-۲-۲- ابن ادریس حلی.....	۳۹
۷-۲-۲- محقق حلی.....	۳۹
۳- دوره ی دوم: از علامه حلی تا محقق کرکی.....	۴۰

- ۴۰ ۱-۳-۲ - علامه حلی
- ۴۱ ۲-۳-۲ - مرحوم فخر المحققین
- ۴۱ ۳-۳-۲ - مرحوم شهید اول
- ۴۲ ۴-۳-۲ - علامه مرحوم فاضل مقداد
- ۴۳ ۴-۲ - دوره سوم: از محقق کرکی تا محقق نراقی
- ۴۳ ۱-۴-۲ - علامه مرحوم محقق کرکی
- ۴۳ ۲-۴-۲ - شهید ثانی
- ۴۳ ۳-۴-۲ - ملا محسن فیض کاشانی
- ۴۴ ۴-۴-۲ - محمد باقر سبزواری
- ۴۴ ۴-۴-۲ - علامه مرحوم سید علی طباطبایی
- ۴۴ ۶-۴-۲ - شیخ یوسف بحرانی
- ۴۵ ۷-۴-۲ - سید محمد علی آل‌کاف
- ۴۵ ۸-۴-۲ - مرحوم سید محمد جواد حسینی عاملی
- ۴۵ ۹-۴-۲ - شیخ جابر کاشانی
- ۴۶ ۵-۲ - دوره چهارم: از محقق نراقی تا معاصر
- ۴۶ ۱-۵-۲ - ملا احمد نراقی
- ۴۷ ۲-۵-۲ - علامه مرحوم محمد حسن نجفی
- ۴۷ ۳-۵-۲ - علامه مرحوم شیخ انصاری قدس سره
- ۴۸ ۴-۵-۲ - شیخ عبدالله مامقانی
- ۴۹ ۵-۵-۲ - مرحوم علامه سید محمد کاظم یردلی قدس سره
- ۴۹ ۶-۵-۲ - علامه محقق نائینی قدس سره
- ۵۰ ۷-۵-۲ - مرحوم علامه سید ابوالحسن اصفهانی
- ۵۰ ۸-۵-۲ - مرحوم علامه سید محسن حکیم قدس سره
- ۵۰ ۹-۵-۲ - موسی نجفی
- ۵۱ ۱۰-۵-۲ - علامه سید حسن بجنوردی
- ۵۱ ۱۱-۵-۲ - حضرات امام خمینی قدس سره
- ۵۲ ۶-۲ - جمع‌بندی و نقد بررسی اقوال فقهاء
- ۵۲ ۱-۶-۲ - قول اول
- ۵۴ ۲-۶-۲ - قول دوم
- ۵۵ ۳-۶-۲ - قول سوم
- ۵۵ ۴-۶-۲ - قول چهارم
- ۵۶ ۵-۶-۲ - قول پنجم
- ۵۷ ۶-۶-۲ - قول ششم
- ۵۸ ۷-۶-۲ - قول هفتم
- ۵۹ ۸-۶-۲ - قول هشتم
- ۵۹ ۹-۶-۲ - قول نهم

فصل سوم: نقد و بررسی و تبیین ادله علماء بر مانعیت و عدم مانعیت دو صفت وجوب و عبادیت با
 اخذ اجرت..... ۶۱
 ۱-۳- ادله تنافی اجاره با عبادیت..... ۶۳
 ۱-۱-۳- دلیل اول..... ۶۳
 ۱-۱-۳- نقد دلیل اول..... ۶۴
 ۲-۱-۳- اشکال اول..... ۶۴
 ۳-۱-۳- رد اشکال اول..... ۶۴
 ۴-۱-۳- اشکال دوم..... ۶۵
 ۵-۱-۳- توهّم..... ۶۸
 ۶-۱-۳- دفع توهّم..... ۶۸
 ۷-۱-۳- اشکال سوم..... ۶۹
 ۱-۱-۳- اشکالات شیخ انصاری بر صاحب جواهر..... ۷۰
 ۲-۷-۱-۳- علت تناقض از نظر شیخ انصاری..... ۷۳
 ۸-۱-۳- اشکال چهارم..... ۷۵
 ۱-۸-۱-۳- جواب شیخ انصاری..... ۷۵
 ۹-۱-۳- اشکال پنجم..... ۷۶
 ۱-۹-۱-۳- مرحوم شیخ انصاری در پاسخ این سوال می‌فرماید..... ۷۷
 ۱۰-۱-۳- اشکال ششم..... ۷۹
 ۱-۱۰-۱-۳- جواب اشکال ششم..... ۷۹
 ۲-۱-۳- دلیل دوم بر حرمت اخذ اجرت بر عبادات..... ۸۲
 ۱-۲-۱-۳- پاسخ شیخ انصاری..... ۸۳
 ۳-۱-۳- دلیل سوم بر حرمت اخذ اجرت بر عبادات..... ۸۵
 ۱-۳-۱-۳- پاسخ دلیل سوم..... ۸۵
 ۲-۲- ادله‌ی عدم تنافی اجاره با عبادت..... ۸۶
 ۱-۲-۳- دلیل اول..... ۸۶
 ۲-۲-۳- دلیل دوم..... ۸۷
 ۳-۲-۳- دلیل سوم..... ۸۷
 ۱-۳-۲-۳- اشکال وارد بر دلیل سوم..... ۸۸
 ۲-۳-۲-۳- جواب اشکال شیخ انصاری..... ۸۹
 ۳-۳-۲-۳- اشکال دیگر..... ۸۹
 ۴-۳-۲-۳- جواب توهّم..... ۸۹
 ۴-۲-۳- دلیل چهارم..... ۹۰
 ۳-۳- ادله‌ی دال بر تنافی اجاره با وجوب..... ۹۰
 ۱-۳-۳- دلیل اول..... ۹۰
 ۱-۱-۳-۳- پاسخ دلیل اول..... ۹۰
 ۲-۳-۳- دلیل دوم..... ۹۱

۹۲	 اشکال ۲-۲-۳-۳
۹۳	 رد پاسخ مذکور ۳-۲-۳-۳
۹۳	 دلیل سوم ۳-۲-۳
۹۴	 پاسخ دلیل سوم ۱-۳-۳-۳
۹۴	 دلیل چهارم ۴-۳-۳
۹۴	 دلیل پنجم ۵-۳-۳
۹۵	 پاسخ دلیل پنجم ۱-۵-۳-۳
۹۶	 دلیل ششم ۶-۳-۳
۹۶	 پاسخ دلیل ششم ۱-۶-۳-۳
۹۷	 دلیل هفتم ۷-۳-۳
۹۷	 دلیل هفتم: اجماع ۸-۳-۳
۱۰۲	 اقوال ۲-۸-۳-۳ از طریق حکایت بدست ما رسیده
۱۰۲	 اقوال که خود به دست آورده‌ایم ۸-۳-۳
۱۰۳	 پاسخ دلیل ششم ۴-۸-۳-۳
۱۰۳	 دلیل نهم ۹-۳-۳
۱۰۴	 پاسخ دلیل نهم ۱-۹-۳-۳
۱۰۴	 دلیل دهم ۱۰-۳-۳
۱۰۸	 خلاصه دلیل دهم ۱-۱۰-۳-۳
۱۰۹	 فصل چهارم: ذکر برخی از نمونه‌های عملی
۱۱۱	 ۱-۴ اخذ اجرت بر شهادت
۱۱۲	 ۲-۴ اخذ اجرت بر تعلیم قرآن و مطلق تعلیم
۱۱۴	 ۱-۲-۴ اخذ اجرت بر قرائت و تعلیم قرآن در نزد علما اهل سنت
۱۱۶	 ۳-۴ اخذ اجرت بر طبابت
۱۱۸	 ۴-۴ اخذ اجرت بر واجبات نظامیه
۱۱۹	 ۵-۴ اخذ اجرت بر قضاوت
۱۲۲	 ۶-۴ اخذ اجرت بر اذان
۱۲۵	 نتیجه‌گیری
۱۲۹	 فهرست منابع

تبیین مسأله و تنقیح محل نزاع

قبل از ورود به بحث آنچه لازم و ضروری به نظر می‌رسد تبیین مسأله مورد بحث و همچنین شیخ کردن محل نزاع است لذا مطلب را در سه مبحث زیر بیان می‌نمائیم:

مبحث اول: موضوع مسأله‌ی مورد بحث، آن دسته از اعمالی است که در صورتی که عامل آن را به انجام رساند منفعتی از آن عائد شخص پرداخت کننده‌ی اجرت گردد و به تعبیر زیباتر مورد بحث، واجب است که اگر مستحب می‌بود استیجار بر آن جایز می‌نمود و از این روست که اگر انجام عمل متضمن منافی نسبت به پرداخت کننده‌ی اجرت نباشد چنین عملی را به هیچ عنوان داخل در محل بحث نمی‌دانیم چرا که در این صورت حرمت اخذ اجرت بر آن نه از جهت وجوب عمل، بلکه از جهت بطلان اجاره و از مصادیق اکل مال به باطل خواهد بود. در حالیکه محل بحث ما مواردی است که صرفاً وجوب عمل، مانع اخذ اجرت باشد ولی اصل استیجار صحیح باشد.

مبحث دوم: ذکر کلمه‌ی اجرت در عنوان بحث این تهم را موجب می‌شود که حکم حرمت در صورتی جریان دارد که شخص به عنوان اجاره‌اخذکننده انجام عمل واجب و اخذ درآمد در قبال آن بنماید. لذا یادآورد می‌شویم که هر درآمدی و به عنوانی که در مقابل انجام عمل واجب اخذ گردد محکوم به حرمت می‌باشد اعم از اینکه تحت عنوان اجاره اخذ شود یا در تحت سایر عناوین.

مبحث سوم: واجب دارای اقسامی است. در یک تقسیم به واجب عینی و واجب کفایی و در تقسیم دیگری به واجب تعبدی و واجب توصلی منقسم می‌گردد که در مباحث آینده مفصلاً بیان می‌داریم. واجب تعبدی آن است که صحت عبادت در آن منوط به قصد قربت می‌باشد مانند نماز و روزه‌ی ماه مبارک رمضان. اما در واجب توصلی غرض شارع تحقق عمل است اعم از اینکه قصد قربت باشد یا نباشد از این رو اگر عمل مزبور به قصد ریا و تظاهر انجام بگیرد نیز کافی است اگر چه وجود قصد قربت در این نوع از واجبات موجب کمال و ترتب ثواب است ولی به هر جهت در صحت عمل دخلی ندارد.

به تعبیر رساتر: در واجب توصلی وجود قصد قربت شرط استحقاق ثواب است نه شرط صحت عمل و لذا اگر شخص مکلف، عمل را در ضمن فردی حرام محقق سازد نیز واجب اتیان گردیده مانند اینکه شخصی لباس نجس خود را در آب غصبی بشوید. چنانکه مشهود است در این صورت سراپای عمل تصرف حرام و عدوانی محسوب می گردد لکن از آنجا که قصد قربت دخالت در صحت عمل ندارد پس از خاتمه ی شستشو لباس مزبور را پاک محسوب می کنیم.

بنابراین به مقدمه ای که ذکر کردیم باید گفت که حرمت اخذ اجرت در مقابل واجبات، شامل تمامی اقسام ذکر شده می باشد بنابراین چه واجب عینی باشد یا کفایی و چه تعبدی باشد و یا توصلی، اجرت بر آن موضوع بحث ما در این رساله می باشد.